

به مناسبت یکصدمین سال شهادت
آیت الله شیخ فضل الله نوری (ع)

کارنامه شیخ فضل الله نوری

(پرسشها و پاسخها)

علی ابوالحسنی (مُنْذِر)

تهران ۱۳۸۵

مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

ابوالحسنی، علی، ۱۳۳۲ -
کارنامه شیخ فضل الله نوری (پرسشها و پاسخها) / علی ابوالحسنی (مفتر) - تهران:
مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۸۵.
۱۹۲ ص.

ISBN 964-6357-87-3

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

چاپ قبلی: عبرت، ۱۳۸۰.

کتابخانه: ص. [۱۷۷] - ۱۹۲: همچنین به صورت زیرنویس.

۱. فضل الله نوری، ۱۲۵۹-۱۳۲۷ ق. ۲. ایران - تاریخ - انقلاب مشروطه، ۱۳۲۷-۱۳۲۲

ق. - روحانیت، ۳. مجتهدان و علما - ایران. الف. مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ب.
عنوان.

۹۵۵/۰۷۵۰۹۲

DSR ۱۳۵۳/ف ۶

۱۳۸۵

کتابخانه علی ایران

۸۵-۱۳۷۲۵

کارنامه شیخ فضل الله نوری (پرسشها و پاسخها)

مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

تهران، خیابان ولی عصر، شهید فیاضی (فرشته)، نبش چناران، شماره ۱۲۸

صندوق پستی: ۱۹۳۹۵/۱۹۷۵، تلفن: ۸-۴۰۳۷-۲۲۶۰

پست الکترونیکی: info@iichs.org

نشانی وب: <http://www.iichs.org>

نویسنده: علی ابوالحسنی (مفتر)

حروفچینی و صفحه‌بندی: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

طرح روی جلد: حسین فیلی‌زاده

طراحی، ایتوگرافی، چاپ و توزیع: مؤسسه فرهنگی پژوهشی چاپ و نشر نظر

تهران، خیابان ایرانشهر جنوبی، کوچه شریف، پلاک ۸، تلفن: ۸۸۴۳۲۹۴-۸۸۲۸۹۰۳

email:nazarprint@hotmail.com

چاپ سوم: تابستان ۱۳۸۵

تعداد: ۱۵۰۰ عدد

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران می‌باشد.

ای مردم، چشم و گوش باز نمایدا قوهٔ ممیّره پیدا کنیدا حق و باطل را
بشناسیدا گول سخن را نخوریدا زشت و زیبا را بدانیدا دین خود را
برایگان از دست ندهیدا

همین اساس مشروطیت اسلامی - که هر کس می‌گوید روح اسلام
است، اصل اسلام است، مروج قرآن است - ببینیدا واقع همین طور
است که شنیده اید و گفته اند؟ قوانین او مطابق با کلام مجید و قرآن
حمید است یا به خلاف اوست، و مخالف با دین و شرع مقدس نبوی
صلی الله علیه و آله - است؟ ...

بفهمیدا اگر این قانونها مخالف با شرع نیست و باعث قوّت اسلام
است، با کمال میل و رغبت زیر این قوانین بروید و منت هم بکشیدا
قبول نماییدا به جان و دل پذیریدا اما اگر مخالف و ضدّ قانون الهی
دیدیدا، هر شما و بر هر مسلمان واجب است که تا جان در بدن دارد
زیر بار بی‌دینی نباید برود، دین به دنیا ندهد، طریقهٔ کفر نجوید، جز
شاه جادهٔ روشن محمدی - صلی الله علیه و آله - و الهی نبریدا...

از سخنان شیخ فضل الله نوری
(در تحصن حضرت عبدالعظیم علیه السلام)

سخن ناشر

مشروطیت یکی از حوادث بزرگ تاریخ ما است که، به لحاظ «تأثیر عمیق و ماندگار» آن در سیاست و فرهنگ این سرزمین، نقطه عطفی در تاریخ کشورمان به شمار می‌رود و درست از همین رو، پیوسته حجم عظیمی از پژوهشها و تحقیقات تاریخی را به خود اختصاص داده است. گذشت زمان، نه تنها از اهمیت بحث در باره این رویداد مهم تاریخی نکاسته، بلکه بر آن افزوده است، و امروزه بسیاری از صاحب نظران، بررسی مشروطیت و کاوش در باره ریشه‌ها و پیامدهای آن را، برای آشنایی نسل حاضر با پیشینه فرهنگ و سیاست کشور خویش، و عبرت‌گیری از آن در جهت بهبود وضعیت کنونی خود، امری حیاتی می‌شمرند.^(۱)

بررسی مشروطیت، بدون پرداختن به مواضع فکری و سیاسی حاج شیخ فضل‌الله نوری ممکن نیست. شیخ، در مراحل گوناگون تاریخ مشروطیت دخیل و مؤثر بوده و اگر مشروطیت را، در تاریخ کشورمان، بستر بروز نخستین نزاع جدی و اصولی میان «دین» و «مدرنیسم» به شمار آوریم، شیخ در آن هنگامه، پرچمدار دفاع از دین محسوب می‌شده و هزینه سنگینی نیز بابت این امر پرداخت کرده است.

سوگمندانه باید گفت که تاریخ مشروطیت، غالباً نه از منظری «بی‌طرفانه» و «واقع‌بینانه»، بلکه «یکسویه» و «جهت‌دار» نوشته شده و به ویژه کسانی که سنگ بنای «نگارش» این بخش از تاریخ ایران را نهاده‌اند، بیش و پیش از آنکه در صدد کشف و شناسایی حقایق باشند، ملوکوک‌سازیِ چهره «جناب مفلوب» و توجیه اعمال «جناب

۱. چالش سنت و تجدد / اسلام و غرب؛ عملکرد مطبوعات، احزاب و گروهها؛ تبعات سوء اختلافات و دست‌بندیهای «بحران‌ساز» سیاسی و اجتماعی؛ نقش سنن و شعارهای مذهبی در پیشبرد قیام‌رهایی بخش ملی، مناسبات دین و دولت / علما و سلطنت؛ نقش مرموز انجمنهای ماسونی؛ پیامدهای استمداد از بیگانه سلطه‌جوی برای انجام اصلاحات داخلی، و مسائلی از این دست، از موضوعات مهم و قابل توجهی است که می‌توان مواد لازم برای بحث و تحقیق پیرامون آنها را، از سفره تاریخ مشروطیت برگرفت.

غالب در آن دوران عبرت زای تاریخی را مد نظر داشته اند. و پر پیداست که این امر، بدون «تحریف» یا «کتمان» واقعیات، شدنی نبوده است. آگاهی از این امر به آنان که در پی درک حقیقت (و حقیقت را نیز بیش از افلاطون دوست دارند) هشدار می دهد که در بررسی حوادث مشروطیت از نقد اظهارات مورخان غافل نبوده و در داوریهای خویش حتی الامکان به اسناد دست اول تاریخی رجوع کنند. آنچه در باب تحریف و کتمان حقایق گفتیم، بیش از همه درباره شیخ فضل الله نوری، این شخصیت تأثیر گذار تاریخی، مصداق دارد. چندانکه با بررسی «نقادانه» اظهارات غالب مورخین مشروطه درباره وی می توان دامنه وسیع «تحریف حقیقت» را در تواریخ مشروطیت دریافت و از آشنایی با این فاجعه چراغی برای «بازنگری و بازنگاری» مشروطیت برافروخت و به «واقعیات» این دوران سرنوشت ساز نزدیک و نزدیکتر شد...

بازنگری در تاریخ معاصر - به ویژه عصر مشروطیت - نیاز «حیاتی و فوری» نسل امروز است که مؤلف محترم این اثر، در همین زمینه، سلسله مباحث تاریخی و تحلیلی زیر را پیرامون «مشروطیت و حاج شیخ فضل الله نوری» به رشته نگارش درآورده است:

۱. آخرین آواز قوا؛ بازکاوی شخصیت و عملکرد شیخ فضل الله نوری بر اساس «آخرین برگ» زندگی او، و «فرجام» مشروطه.
۲. شیخ فضل الله نوری، و مکتب تاریخ نگاری مشروطه.
۳. اندیشه سبز، زندگی سرخ؛ زمان و زندگی شیخ فضل الله نوری.
۴. خانه، بر دامنه آتشفشان؛ شهادتنامه شیخ فضل الله نوری.
۵. دیده بان، بیدار؛ دیدگاهها و مواضع سیاسی و فرهنگی شیخ فضل الله نوری.
۶. راز پنهان؛ شیخ فضل الله نوری را، چرا و چه کسانی کشتند؟
۷. کارنامه شیخ فضل الله نوری؛ پرسشها و پاسخها.
۸. کالبد شکافی چند شایعه درباره شیخ فضل الله نوری...
۹. خاطرات و اظهارات آیت الله حاج شیخ حسین لنکرانی درباره مشروطیت و شیخ فضل الله نوری.

فهرست

۷	سخن ناشر
۱۱	چرا شیخ حامی «عدالتخانه» و مخالف «مشروطه» بود؟
۱۳	۱. تبیین واژه‌ها
۱۳	• مشروطه، اجرائی واحد و یکپارچه نبود.....
۱۸	• دفع یک اشتباه رایج تاریخی.....
۲۱	۲. فلسفه سیاسی عدالتخانه
۲۲	• نفوذ عمیق و چشمگیر روحانیت، پیش از مشروطه.....
۳۶	• حدود قدرت مطلقه شاه، پیش از مشروطه.....
۴۰	• محاکم عرف و محاکم شرع.....
۳۶	• محاکم شرع؛ کارنامه درخشان:.....
۳۶	الف) نفوذ و محبوبیت اجتماعی صاحبان «محاکم شرع».....
۴۷	ب) گواهی تاریخ در باب عملکرد صاحبان «محاکم شرع».....
۵۶	• عدالتخانه، علاج مشکل تاریخی ملت ایران.....
۵۸	• حوزه مسئولیت عدالتخانه.....
۶۰	۳. توجیه اشتراک و افتراق مشروطه از عدالتخانه
۶۰	• مشخصات یک قانون مطلوب.....
۶۱	• نقاط اشتراک مشروطه و عدالتخانه.....
۶۳	• نقاط افتراق وجدایی مشروطه از عدالتخانه:.....
۶۳	الف) گسترش دایره نیاز به قانون، و تقلید از قوانین غرب.....
۶۷	ب) خلط حدود اسلامی «وکالت» و «ولایت» بایکدیگر.....

۶۹	• ابرادات میسنی شیخ به مشروطه و اردانی
۷۷	۴. ملت ایران، عدالت اسلامی می خواست، نه مشروطه فرنگی!
۸۶	• مراحل مبارزه شیخ با مشروطه سکولار:
۸۶	مرحله ۱. طرح شعار «مشروطه مشروعه»
۸۷	مرحله ۲. تحریم مشروطه و احیای عدالتخانه.
۸۹	آیا شیخ، آخوند درباری بود؟
۹۱	• نفوذ عمیق و وسیع شیخ در میان مردم
۹۴	• موقعیت والای شیخ در بین رجال بزرگ عصر
۱۰۷	• هیئت و صلابت شیخ در برابر زعمای قوم.
۱۰۹	• نقش مؤثر در نهضت‌های ضد استبدادی و عزل حکام جور
۱۱۵	• او، تاجر عقیده نبود!
۱۲۷	چرا شیخ از محمدعلی‌شاه حمایت کرد؟
۱۲۹	• قرارداد ۱۹۰۷؛ طرح کلان استعمار برای تسخیر ایران.
۱۳۱	• تندروها، زمینه ساز اشغال کشور توسط بیگانه
۱۳۴	• مقابله شیخ با استراتژی «شیطانی» استعمار
۱۳۸	• مخالفان شیخ هم، به حرف او رسیدند!
۱۴۰	• شیخ فضل الله و شهید مدرس؛ موضع یکسان در برابر نقشه استعمار
۱۴۲	• رازی که کتمان شده است!
۱۴۷	• روسها نیز عزل شاه را می خواستند!
۱۵۵	دیدگاهها، رهنمودها و هشدارهای اسلامی شیخ فضل الله نوری
۱۷۷	کتابنامه
۱۷۷	الف) مجموعه ها و اسناد
۱۷۸	ب) جراید و نشریات ادواری
۱۷۹	پ) کتب و مقالات